

SĂGEȚI MEDIEVALE TIMPURII DESCOPERITE ÎN DEPRESIUNEA SILVANIEI

DAN BĂCUEȚ-CRIȘAN*

EARLY MEDIAEVAL ARROWS DISCOVERED IN SYLVANIAN BASIN**

ABSTRACT: A special group, belonging to the category of artifacts made of metal, is the group of the arrows, pieces that appear rarely in early mediaeval inventories. So far, 15 iron arrows were discovered in Sylvanian Basin. They were discovered as a result of systematic or rescue excavations. Regarding the type of the site from which they come from, 10 arrows come from settlements and 5 arrows were discovered in fortresses. Archaeological features from which they come from are also of several types: houses, households. The archaeological sites from which these arrows come from, cover a large chronological area that stretches from the middle of the VIIth century until XIIIth–XIVth centuries.

KEYWORDS: arrows, Sylvanian Basin, classification, chronology, typology.

REZUMAT: Din categoria artefactelor confecționate din metal, o grupă aparte o constituie cea a săgeților, piese care apar rar în inventarele medievale timpurii. Din datele pe care le deținem, până în prezent în Depresiunea Silvaniei au fost descoperite 15 săgeți din fier. Acestea au fost descoperite în urma unor cercetări sistematice sau preventive. În ceea ce privește tipul de sit din care provin, 10 exemplare sunt din așezări și 5 exemplare sunt din fortificații. Complexele arheologice din care provin sunt și ele de mai multe tipuri: locuințe, anexe gospodărești. Siturile arheologice din care provin aceste săgeți acoperă o secvență cronologică care se întinde de la mijlocul sec. VII până în perioada sec. XIII–XIV.

CUVINTE-CHEIE: săgeți, Depresiunea Silvaniei, clasificare, cronologie, tipologie.

A. CADRUL GEOGRAFIC. MOTIVAȚIE

Existența mai multor studii privind nord-vestul României în perioada medievală timpurie m-a determinat să-mi îndrept atenția spre o zonă geografică de mai mică întindere, care face parte de asemenea din spațiul nord-vestic românesc (pl. I/a-b).

Spațiul geografic de care ne ocupăm poartă denumirea de *Depresiunea Silvaniei* sau *Depresiunea Centrală a Silvaniei*. Aceasta mai apare în literatura de specialitate ca Depresiunea Colinară Sălăjană¹.

Limitele geografice sunt trasate în nord-vest de Culmea Sălajului, spre est, de Munții Meseșului, iar în vest de Munții Plopișului și Dealurile Silvaniei (pl. I/c).

Din păcate, cercetările arheologice privind perioada medievală timpurie desfășurate până în prezent au avut și au încă un caracter restrâns, astfel că și cunoștințele acumulate au un nivel corespunzător. Pe lângă faptul că cercetări noi s-au făcut numai în câteva obiective, nu puține sunt cazurile în care din săpăturile mai vechi nu au fost publicate încă rezultatele².

* Muzeul Județean de Istorie și Artă-Zalău, bacuetz@yahoo.com

** Versiunea în limba engleză a fost publicată în Băcuetz-Crișan 2015, 305–320.

¹ Morariu, Sorocovschi 1972, p. 27; Mac, Idu 1992, p. 39.

² Băcuetz-Crișan 2014, p. 17.

Fig. 1. Depresiunea Silvaniei

Din cele 93 situri arheologice databile în sec. VII–XI identificate până acum în Depresiunea Silvaniei numai în 35 obiective s-au făcut săpături arheologice (sondaje, sistematice, preventive).

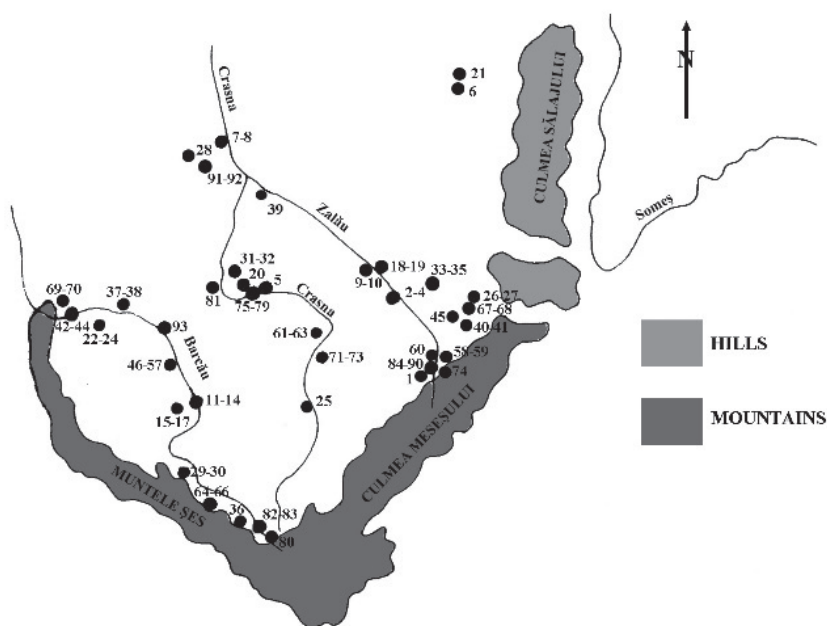

Fig. 2. Depresiunea Silvaniei. Descoperirile arheologice din sec. VII–XI.

Dintre aceste situri cercetate prin diverse săpături arheologice, 21 situri se datează în a doua jumătate a sec. VII- prima jumătate a sec. X, iar 14 situri în a doua jumătate a sec. X-sec. XI³.

După cum se cunoaște, obiectivele arheologice medievale timpurii sunt caracterizate de prezența dominantă a artefactelor confecționate din lut (ceramica). Cu toate acestea, contextele arheologice surprinse în urma cercetărilor au oferit într-o cantitate extrem de redusă și alte categorii de artefacte confecționate din diverse materii prime: os, piatră, metal.

³ Băcuet-Crișan 2014, p. 23, 53.

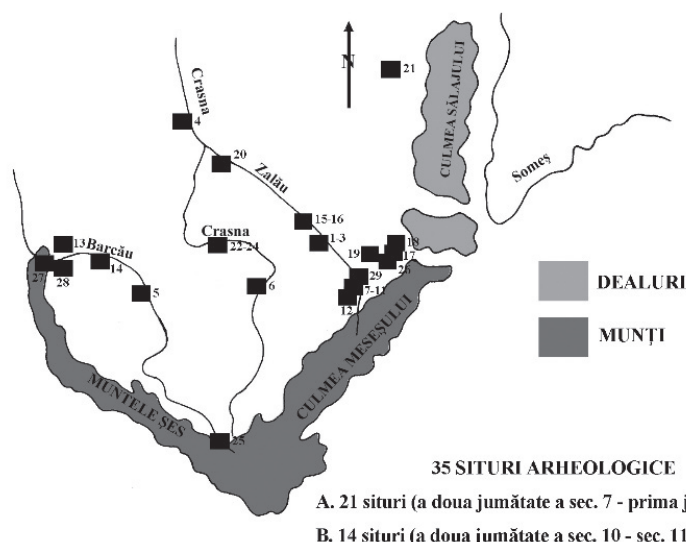

Fig. 3. Depresiunea Silvaniei. Siturile databile în sec. VII–XI în care s-au efectuat săpături arheologice.

Din categoria artefactelor confecționate din metal, o grupă aparte o constituie cea a săgeților, piese care apar rar în inventarele medievale timpurii. Până în prezent în Depresiunea Silvaniei sunt cunoscute 15 exemplare – toate confecționate din fier – care provin din cinci așezări și din trei fortificații (pl. II)⁴.

NR. CRT.	DENUMIRE SIT	TIP SIT	NR. PIESE
1	Popeni „Pe pogor”	așezare	1
2	Cuceu „Valea Bochii”	așezare	2
3	Aghireș „Sub pășune”	așezare	5
4	Marca „Sfârăuș” I	așezare	1
5	Zalău „Piața Agroalimentară Centrală”	așezare	1
6	Șimleu Silvaniei „Observator”	fortificație	3
7	Giurtelecu Șimleului „Coasta lui Damian”	fortificație?	1
8	Ortelec „Cetate”	fortificație	1

Fig. 4. Tabel cu tipul de sit și numărul săgeților.

B. DESCRIEREA ARTEFACTELOR

Săgețile medievale timpurii din Depresiunea Silvaniei au fost descoperite în urma mai multor tipuri de cercetări arheologice: de suprafață, sistematice și preventive.

1. Așezarea de la Popeni „Pe pogor” (a doua jumătate a sec. VII-prima jumătate a sec. VIII). Din zona unor vestigii distruse de arături, în anul 1979 a fost recuperată o săgeată din fier⁵ cu trei aripioare și peduncul de fixare (pl. III/3). Dimensiuni: 10 cm.

2. Așezarea de la Cuceu „Valea Bochii” (a doua jumătate a sec. VIII-prima jumătate a sec. IX). Canalul săpat în 1978 în vederea aducțiunii apei de la Someș la Zalău a secționat o locuință din care a fost recuperată o săgeată din fier⁶. Nu s-a păstrat decât tubul de înmănușare (pl. IV/3). Probabil că a avut două aripioare lungi.

3. Așezarea de la Cuceu „Valea Bochii” (a doua jumătate a sec. VIII-prima jumătate a sec. IX). **În locuința** L2/1999 a fost descoperită o săgeată din fier⁷ cu trei aripioare (pl. III/2). Lipsește pedunculul. Dimensiuni actuale: lungime 4,5 cm.

⁴ Precizăm faptul că avem în vedere numai piesele publicate deja în literatura de specialitate. Nu excludem posibilitatea existenței și a altor descoperiri, mai vechi, nepublicate încă.

⁵ Băcuet-Crișan 2006, Pl. 7/1.

⁶ Băcuet-Crișan 2006, Pl. 44/1.

⁷ Băcuet-Crișan 2006, Pl. 64/6.

4. Așezarea de la Aghireș „*Sub pășune*” (locuirea din sec. XIII–XIV). În complexul C. 30/2008 (locuință) a fost descoperită o săgeată din fier de formă romboidală de mici dimensiuni cu peduncul (pl. III/7)⁸.

5. Așezarea de la Aghireș „*Sub pășune*” (locuirea din a doua jumătate a sec. X–începutul sec. XI). În complexul C. 35/2008 (anexă gospodărească) a fost descoperită o săgeată din fier de formă triunghiulară, **îngustă și** alungită, prevăzută cu peduncul (pl. III/4)⁹.

6. Așezarea de la Aghireș „*Sub pășune*” (locuirea din sec. VIII–**începutul/prima jumătate a sec. IX**). În complexul C. 68/2008 (locuință?) a fost descoperită o săgeată din fier, foliacee cu peduncul (pl. III/8)¹⁰.

7. Așezarea de la Aghireș „*Sub pășune*” (locuirea din sec. VIII–**începutul/prima jumătate a sec. IX**). În complexul C. 72/2008 (anexă gospodărească?) a fost descoperită o săgeată din fier cu tija lungă și tub de înmănușare. Lipsește o porțiune din vârful săgeții (pl. IV/5)¹¹.

8. Așezarea de la Aghireș „*Sub pășune*” (locuirea din a doua jumătate a sec. X–**începutul sec. XI**). Din nivelul de locuire provine o săgeată din fier de formă triunghiulară, îngustă și scurtă, prevăzută cu peduncul (pl. III/5)¹².

NR. CRT.	DENUMIRE SIT	TIP SIT	CRONOLOGIE SIT
1	Popeni „ <i>Pe pogor</i> ”	așezare	a doua jumătate a sec. VII– prima jumătate a sec. VIII
2	Cuceu „ <i>Valea Bochii</i> ”	așezare	a doua jumătate a sec. VIII– prima jumătate a sec. IX
3	Aghireș „ <i>Sub pășune</i> ”	așezare	nivelul de locuire din sec. VIII – începutul/prima jumătate a sec. IX nivelul de locuire din a doua jumătate a sec. X– începutul sec. XI nivelul de locuire din sec. XIII–XIV
4	Marca „ <i>Sfârăuș</i> ” I	așezare	a doua jumătate a sec. VII
5	Zalău „ <i>Piața Agroalimentară Centrală</i> ”	așezare	sec. XI–XIII
6	Șimleu Silvaniei „ <i>Observator</i> ”	fortificație	prima jumătate a sec. X
7	Giurtelecu Șimleului „ <i>Coasta lui Damian</i> ”	fortificație?	sec. X–XI
8	Ortelec „ <i>Cetate</i> ”	fortificație	sec. XI

Fig. 5. Tabel cu cronologia siturilor în care au fost descoperite săgețile.

9. Așezarea de la Marca „*Sfârăuș*” I (a doua jumătate a sec. VII). Din complexul C. 32/2012 (anexă gospodărească) provine o săgeată din fier cu trei aripioare și cu peduncul (pl. III/1)¹³.

10. Așezarea de la Zalău „*Piața Agroalimentară Centrală*” (sec. XI–XIII). Din complexul C. 67/2011 (locuință) provine o săgeată din fier, foliacee cu peduncul (pl. III/9)¹⁴.

11. Fortificația de la Șimleu Silvaniei „*Observator*” (sec. X). Săgeată din fier descoperită în secțiunea magistrală S1/1994, campania de cercetări din anul 1995¹⁵. Piesa are două aripioare foarte lungi, cu o tijă și un tub de înmănușare de asemenea lung (pl. IV/2).

⁸ Băcuet-Crișan et al. 2009, Pl. 179/3.

⁹ Băcuet-Crișan et al. 2009, Pl. 191/7.

¹⁰ Băcuet-Crișan et al. 2009, Pl. 266/8.

¹¹ Băcuet-Crișan et al. 2009, Pl. 266/9.

¹² În momentul descoperirii s-a considerat că piesa este o mică dălțiță din fier (Băcuet-Crișan et al. 2009, 56, Pl. 266/10), după restaurare am constatat că de fapt piesa este un vârf de săgeată (Băcuet-Crișan 2014, Pl. 82/4). Piesa a fost descoperită în strat, în momentul conturării urmelor locuinței C. 71/2008 (din sec. VIII–IX) și nu aparținea de umplutura locuinței! Săgeata este ulterioară locuinței C. 71/2008 și aparține orizontului de locuire din sec. X–XI.

¹³ Piesă inedită. Rezultatele cercetărilor arheologice din această așezare sunt în curs de prelucrare.

¹⁴ Piesă inedită. Rezultatele cercetărilor arheologice din această așezare sunt în curs de prelucrare. Un raport al săpăturilor arheologice preventive vezi la Băcuet-Crișan, Pripon 2012, p. 260–261.

¹⁵ Pop et al. 2006, Pl. 17/8.

12. Fortificația de la Șimleu Silvaniei „*Observer*” (sec. X). Săgeată din fier descoperită în secțiunea magistrală S1/1994, campania de cercetări din anul 1994. Piesa este prevăzută cu două aripioare foarte lungi iar la capătul inferior cu un tub de înmănușare¹⁶. Tubul de înmănușare este îndoit (pl. IV/1).

13. Fortificația de la Șimleu Silvaniei „*Observer*” (sec. X). Săgeată din fier descoperită în campania de cercetări din anul 2000¹⁷. Piesa este de același tip ca și celelalte două exemplare numai că tija este tor-sadată (pl. IV/4).

14. Giurtelecu Șimleului „*Coasta lui Damian*” (sec. X–XI). Săgeată din fier de formă romboidală (pl. III/6)¹⁸ descoperită în anul 1998 în urma unor cercetări arheologice sistematice derulate într-un sit preistoric. Piesa a apărut în umplutura unui șanț defensiv săpat în epoca dacică, șanț care pare să fi fost refo-losit și în perioada medievală timpurie¹⁹.

15. Ortelec „*Cetate*” (sec. XI). În secțiunea S. IV/1980 la adâncimea de 0,30-0,35 m a fost descoperit un vîrf de săgeată²⁰ foliacee cu tub de înmănușare (pl. IV/6).

NR. CRT.	DENUMIRE SIT	TIP COMPLEX
1	Popeni „ <i>Pe pogor</i> ”	complex distrus
2	Cuceu „ <i>Valea Bochii</i> ”	complex distrus, locuință
3	Aghireș „ <i>Sub pășune</i> ”	locuințe, anexe gospodărești, nivel
4	Marca „ <i>Sfărâuaș</i> ” I	anexă gospodărească
5	Zalău „ <i>Piața Agroalimentară Centrală</i> ”	Locuință
6	Șimleu Silvaniei „ <i>Observer</i> ”	incinta fortificată
7	Giurtelecu Șimleului „ <i>Coasta lui Damian</i> ”	șanțul fortificației
8	Ortelec „ <i>Cetate</i> ”	incinta fortificată

Fig. 6. Tabel cu tipurile de complexe arheologice în care au fost descoperite săgețile.

C. PROPUNERE DE CLASIFICARE TIPO-CRONOLOGICĂ

Pentru a clasifica tipologic aceste artefacte ne-am propus să urmărim în primul rând modul de prindere/fixare a vârfului din fier de tija de lemn a săgeții și apoi caracteristicile formale ale vârfului din fier.

Astfel că, pe baza modului de prindere/fixare a vârfului din fier distingem două categorii principale:

– *Categoria A*. Săgeți prevăzute cu peduncul.

– *Categoria B*. Săgeți prevăzute cu tub de înmănușare.

După separarea celor două categorii principale, urmărind caracteristicile formale ale pieselor, în cadrul fiecărei categorii pot fi identificate mai multe tipuri cu variantele/subtipurile lor.

Având în vedere caracteristicile formale, săgețile din *Categoria A* pot fi clasificate în:

– *Tip A. I. Săgeată cu trei aripioare, prevăzută cu peduncul*. Tip identificat în *așezările de la* Popeni „*Pe pogor*”, Cuceu „*Valea Bochii*” și Marca „*Sfărâuaș*” I.

– *Tipul A. II. Săgeată de formă triunghiulară, alungită sau scurtă, prevăzută cu peduncul*. Tip identi-ficat în *așezarea de la* Aghireș „*Sub pășune*”.

– *Tipul A. III. Săgeată de formă romboidală, prevăzută cu peduncul*. Variante: romboidală de mari dimensiuni (identificată la Giurtelecu Șimleului „*Coasta lui Damian*”), romboidală de mici dimensiuni (identificată în *așezarea de la* Aghireș „*Sub pășune*”).

– *Tipul A. IV. Săgeată foliacee, prevăzută cu peduncul*. Tip identificat în *așezările de la* Aghireș „*Sub pășune*” și Zalău „*Piața Agroalimentară Centrală*”.

Având în vedere caracteristicile formale, săgețile din *Categoria B* pot fi clasificate în:

¹⁶ Pop et al. 2006, Pl. 14/7.

¹⁷ Pop et al. 2006, Pl. 21/4.

¹⁸ Băcuet-Crișan 2000, Fig. III.

¹⁹ Băcuet-Crișan 2014, p. 126.

²⁰ Cosma 2000, p. 473, Fig. 7/2; Cosma 2002, p. 150, 210, Pl. 182/10.

– *Tip B. I. Săgeată cu două aripioare și cu tub de înmănușare.* Variante: săgeată cu tija lungă simplă – *Tip. B. I.a.* – (identificată în așezarea de la Popeni „Pe pogor” și în fortificația de la Șimleu Silvaniei „Observator”) și cu tija lungă torsadată – *Tip B. I. b.* – (identificată în fortificația de la Șimleu Silvaniei „Observator”)

– *Tip B. II. Săgeată foliacee cu tija alungită și subțire, prevăzută cu tub de înmănușare.* Tip identificat la Aghireș „Sub pășune”.

– *Tip B. III. Săgeată foliacee cu tija scurtă, prevăzută cu tub de înmănușare.* Tip identificat la Ortelec „Cetate”.

D. RAPORTĂRI LA ALTE CLASIFICĂRI TIPOLOGICE

Rezultatele cercetărilor arheologice arată faptul că săgețile din Tipul A.I. (diverse variante) au fost în utilizate între sec. VI–IX pe spații geografice largi²¹, secolele VII–VIII reprezentând în fapt perioada maximă de răspândire a acestui tip de săgeată²², exemplarele cu vârful alungit și aripioarele mai înguste fiind caracteristice îndeosebi sec. IX²³. Săgețile din Tipul A. II și A. III. au foarte bune analogii în necropolele războinicilor unguri din sec.X–XI din Ungaria²⁴. Pe un areal geografic foarte vast au fost utilizate și săgețile din Tipul B. I., pe parcursul secolelor VII–XII/XIII²⁵.

Raportând clasificarea propusă de noi – pentru săgețile descoperite în Depresiunea Silvaniei – la clasificarea tipologică propusă de A. N. Kirpičnikov pentru săgețile din Rusia (sec. IX–XV)²⁶ constatăm următoarele corespondențe:

- Tip A. II. (Băcuet-Crișan) = Tip II (Kirpičnikov).
- Tip A. III. (Băcuet-Crișan) = Tip VI (Kirpičnikov).
- Tip A. IV. (Băcuet-Crișan) = Tip VII (Kirpičnikov).
- Tip B.I. (Băcuet-Crișan) = Tip IX (Kirpičnikov).
- Tip B. II. (Băcuet-Crișan) = posibil Tip XIII (Kirpičnikov).

Raportând clasificarea propusă de noi – pentru săgețile descoperite în Depresiunea Silvaniei – la clasificarea tipologică propusă de A. Nadolski pentru săgețile din Polonia (sec. X–XII)²⁷ constatăm următoarele corespondențe:

- Tip A. III. (Băcuet-Crișan) = Tip III (Nadolski).
- Tip A. IV. (Băcuet-Crișan) = Tip III (Nadolski).
- Tip B.I. (Băcuet-Crișan) = posibil Tip II (Nadolski).
- Tip B. II. (Băcuet-Crișan) = posibil Tip II (Nadolski).

Raportând clasificarea propusă de noi – pentru săgețile descoperite în Depresiunea Silvaniei – la clasificarea tipologică propusă de A. Ruttkay pentru săgețile din Slovacia (sec. IX-prima jumătate a sec. XIV)²⁸ constatăm următoarele corespondențe:

- Tip A. I. (Băcuet-Crișan) = Tip B. 6. (Ruttkay)
- Tip A. II. (Băcuet-Crișan) = Tip B. 4. (Ruttkay).
- Tip A. III. (Băcuet-Crișan) = Tip B. 2. (Ruttkay).
- Tip A. IV. (Băcuet-Crișan) = Tip B. 1 (Ruttkay).

²¹ Stanciu, Matei 1994, p. 140; Ruttkay 1976, p. 331.

²² Stanciu, Matei 1994, p. 141.

²³ Fiedler 1992, p. 217.

²⁴ Istvánovits 2003, p. 314, 334.

²⁵ Kraskovská 1972, p. 150; Török 1973, Fig. 6/1; Ruttkay 1976, p. 327–328; Budinský-Krička, Točík 1991, Pl. XXI–XXII, XXXII, XXXIX, XLII, XLVII; Hilczer-Kurnatowska, Kara 1994, p. 131; POPOVIĆ 1999, Fig. 219/1; Bláha 2001, p. 54.

²⁶ Kirpičnikov 1986, Tab. XIII.

²⁷ Nadolski 1954, p. 270–272, Tab. XXX–XXXII.

²⁸ Ruttkay 1976, p. 327, Abb. 54.

- Tip B.I. (Băcuet-Crișan) = Tip A. 1. (Ruttkey).
- Tip B. II. (Băcuet-Crișan) = Tip A. 5. (Ruttkey).
- Tip B. III. (Băcuet-Crișan) = Tip A. 7. (Ruttkey)

Urmărind clasificările propuse tot de A. Ruttkey, dar de data aceasta pentru săgețile databile în perioada Moraviei Mari (sec. IX)²⁹, avem următoarele corespondențe:

- Tip A. I. (Băcuet-Crișan) = Tip. IX. (Ruttkey)
- Tip A. II. (Băcuet-Crișan) = Tip. VII. (Ruttkey).
- Tip. A. III. (Băcuet-Crișan) = Tip. VI. (Ruttkey).
- Tip A. IV. (Băcuet-Crișan) = Tip. V (Ruttkey).
- Tip B.I. (Băcuet-Crișan) = Tip. I. (Ruttkey).
- Tip B. II. (Băcuet-Crișan) = Tip. II. (Ruttkey).
- Tip B. III. (Băcuet-Crișan) = Tip. IV. (Ruttkey)

E. CONSIDERAȚII DE ORDIN ISTORICO-ARHEOLOGIC. CÂTEVA CONCLUZII

Din datele pe care le deținem, până în prezent în Depresiunea Silvaniei au fost descoperite 15 săgeți din fier. Acestea au fost descoperite în urma unor cercetări sistematice sau preventive. În ceea ce privește tipul de sit din care provin, 10 exemplare sunt din așezări și 5 exemplare sunt din fortificații. Complexele arheologice din care provin sunt și ele de mai multe tipuri: locuințe, anexe gospodărești. Siturile arheologice din care provin aceste săgeți acoperă o secvență cronologică care se întinde de la mijlocul sec. VII până în perioada sec. XIII–XIV.

Realitățile arheologice surprinse aici arată faptul că Depresiunea Silvaniei se afla la periferia lumii gepide³⁰ și în afara zonei ocupate de avarii timpurii³¹. Analizând descoperirile de săgeți din Depresiunea Silvaniei pe etape cronologice observăm următoarele situații:

– săgețile descoperite în așezările de la Popeni „*Pe pogor*”, Cuceu „*Valea Bochii*”, Marca „*Sfărăuș*” I, Aghireș „*Sub pășune*” (locuirea din sec. VIII–IX) se datează între mijlocul sec. VII și prima jumătate a sec. IX, etapă ce caracterizează orizontul mijlociu și târziu al Khaganatului Avar.

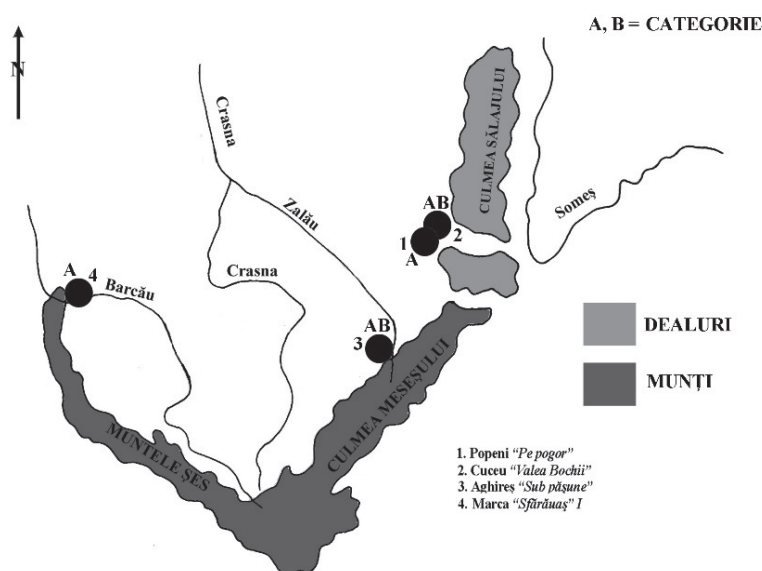

Fig. 7. Depresiunea Silvaniei. Săgeți databile în orizontul mijlociu și târziu al Khaganatului Avar.

²⁹ Ruttkey 1982, p. 177, Tab. II.

³⁰ Stanciu 2011, p. 68.

³¹ Stanciu 2011, p. 87.

– săgețile descoperite în fortificația de la Șimleu Silvaniei „*Observator*” se datează în prima jumătate a sec. X, etapă *post* Khaganat și *ante* pătrunderii ungurilor în zonă.

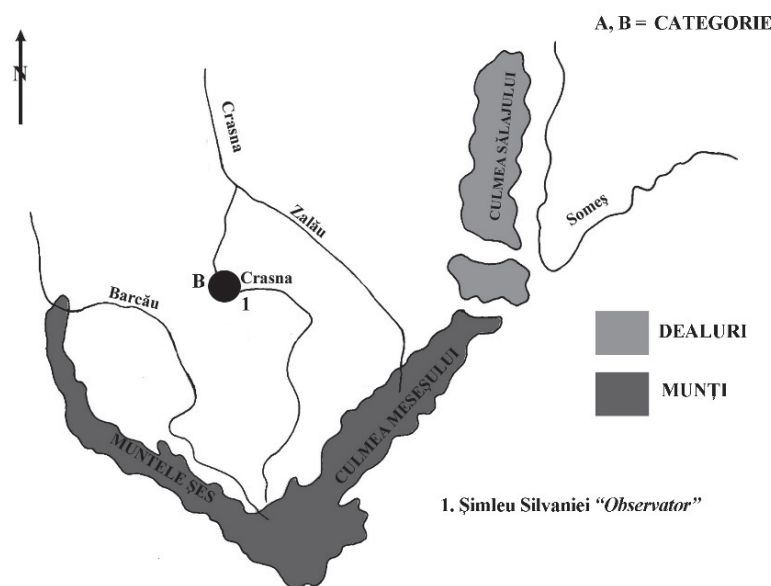

Fig. 8. Depresiunea Silvaniei. Săgeți databile în etapa *post* Khaganat și *ante* pătrunderii ungurilor în zonă.

– săgețile descoperite în nivelul de locuire din sec. X–XI din așezarea de la Aghireș „*Sub pășune*” (eventual și săgeata de la Giurtelecu Șimleului „*Coasta lui Damian*”) pot fi atribuite primelor pătrunderi ale ungurilor în zonă, pătrunderi care –după cum arată realitățile arheologice de aici- nu au avut loc mai devreme de mijlocul sec. X.

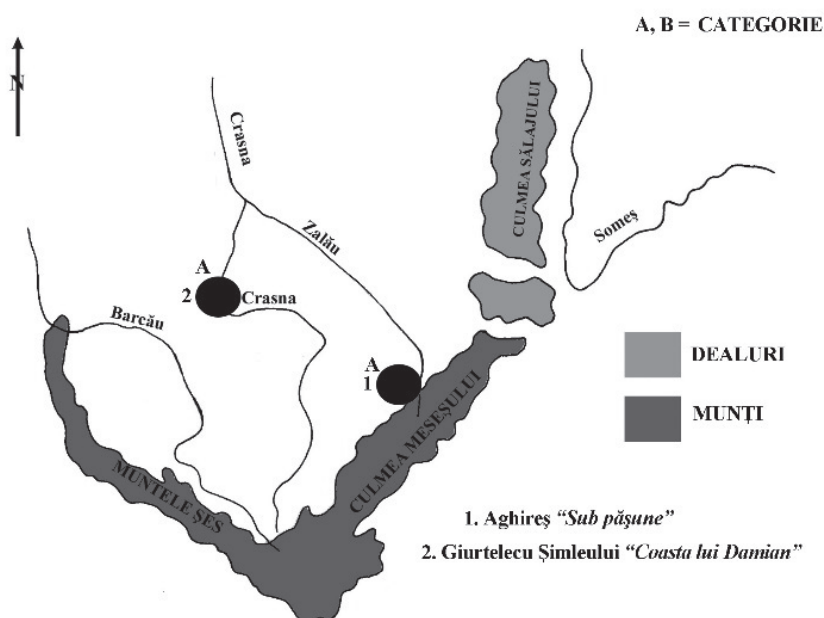

Fig. 9. Depresiunea Silvaniei. Săgeți atribuite primelor pătrunderi ale ungurilor în zonă.

– săgeata descoperită în fortificația de la Ortelec „*Cetate*” și cele din așezările de la Zalău „*Piața Agroalimentară Centrală*”, Aghireș „*Sub pășune*” (nivelul de locuire din sec. XIII–XIV) se datează în perioada regatului ungar.

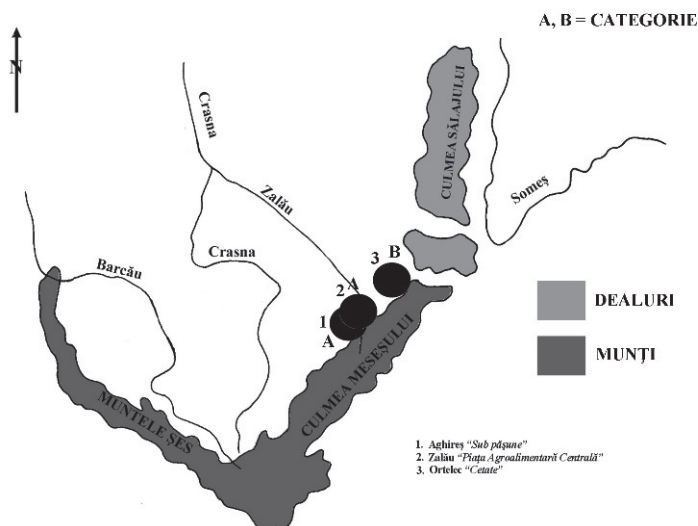

Fig. 10. Depresiunea Silvaniei. Săgeți databile în perioada regatul ungar.

Urmărind dispunerea geografică a săgeților medievale timpurii din Depresiunea Silvaniei constatăm că ele provin din locații plasate strategic pe principalele rute de deplasare (văile/cursul râurilor), în punctele importante de trecere sau din centrele de putere ori din apropierea acestora:

- pe cursul râurilor Barcău și Crasna (ori pe afluenții acestora).
- în zona unor importante puncte de trecere/căi de acces: așezarea de la Marca „Sfărăuș” I – defileului prin care râul Barcău părăsește ultimele ramificații ale Munților Plopiș; așezările de la Popeni „Pe pogor”, Cuceu „Valea Bochii”, Aghireș „Sub pășune” și fortificația de la Ortelec „Cetate” în apropierea Porții Meseșene.
- în centre de putere ori în apropierea lor: avem în vedere piesele din fortificația de la Șimleu Silvaniei „Cetate” (centru de putere) și cea descoperită în apropiere la Giurtelecu Șimleului „Coasta lui Damian”.

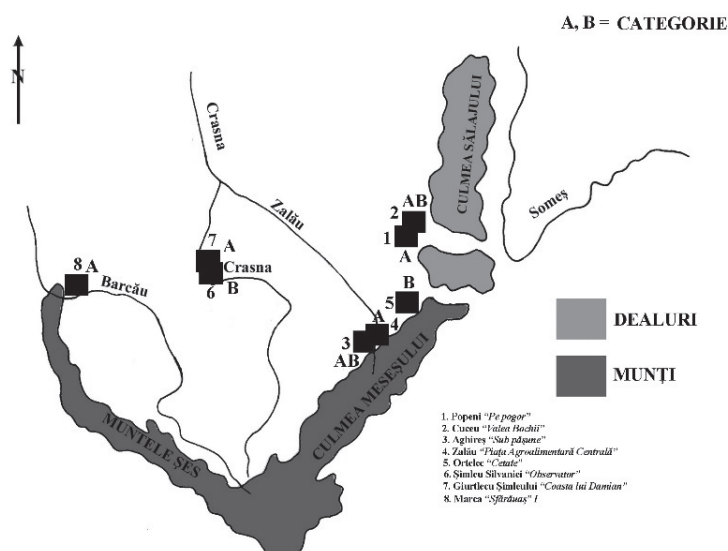

Fig. 11. Depresiunea Silvaniei. Amplasarea siturilor în care au fost descoperite săgeți și categoriile de săgeți prezente în acestea.

Coroborând datele formulate pentru siturile arheologice din care provin săgețile cu clasificarea tipologică propusă acum, putem urmări ce tipuri și subtipuri erau utilizate în anumite etape cronologice (pl. VI):

Categoria A

– *Tip A. I.* = mijlocul sec. VII, a doua jumătate a sec. VII – prima jumătate a sec. VIII, a doua jumătate a sec. VIII-prima jumătate a sec. IX.

– *Tip A. II.* = a doua jumătate a sec. X – începutul sec. XI.

– *Tip A. III.* = a doua jumătate a sec. X – începutul sec. XI, sec. XIII–XIV.

– *Tip A. IV.* = sec. VIII – începutul/prima jumătate a sec. IX, sec. XI–XIII.

Categoria B

– *Tip B. I.* = a doua jumătate a sec. VIII – prima jumătate a sec. IX, prima jumătate a sec. X.

– *Tip B. II.* = sec. VIII – începutul/prima jumătate a sec. IX.

– *Tip B. III.* = sec. XI.

Un aspect care încă nu este pe deplin clarificat este cel legat de modul concret de utilizare a acestor săgeți: care dintre acestea erau pentru vânat și care erau pentru luptă? Anumite tipuri erau de la bun început destinate luptei, noi credem însă că, în caz de forță majoră, toate tipurile de săgeți ar fi putut fi utilizate în luptă. De asemenea, în cadrul săgeților destinate vânatului presupunem că exista o anumită specializare în funcție de categoria de vânat.

Conform clasificării tipologice propusă mai sus, săgețile cu peduncul (*Categoria A*) sunt de mai multe tipuri decât cele cu tub de înmănșare (*Categoria B*). De asemenea, numeric, cele cu peduncul sunt mai multe decât cele cu tub de înmănșare.

Cu siguranță, sistemul de clasificare propus acum pentru săgețile descoperite în Depresiunea Silvaniei poate fi îmbunătățit. O astfel de clasificare este utilă în procesul de analiză și clasificare internă a materialului arheologic descoperit în sit (așezare, cimitir, fortificație), poate fi studiată evoluția cronologică a acestui tip de artefact și poate completa celelalte sisteme de clasificare întocmite pentru alte categorii de artefacte. Considerațiile și concluziile exprimate mai sus se referă strict la descoperirile din Depresiunea Silvaniei și au la bază stadiul actual al cercetărilor din zona supusă prezentei analize.

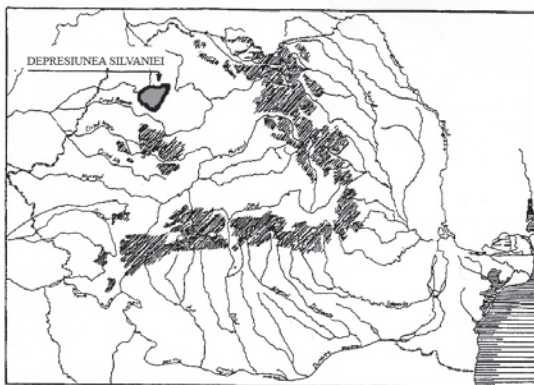
BIBLIOGRAFIE

Băcuet-Crișan	2000	D. Băcuet-Crișan, <i>Câteva piese medievale (arme) din Muzeul de Istorie și Artă Zalău, în AMP, XXIII, 2000, I, p. 577–588.</i>
Băcuet-Crișan	2006	D. Băcuet-Crișan, <i>Așezările medievale timpurii de la Popeni “Pe pogor” și Cuceu “Valea Bochii” (jud. Sălaj), Zalău, 2006.</i>
Băcuet-Crișan	2014	D. Băcuet-Crișan, <i>Contribuții arheologice privind nord-vestul României în sec. VII–XI. Cercetări în Depresiunea Silvaniei, Cluj-Napoca, 2014.</i>
Băcuet-Crișan	2015	D. Băcuet-Crișan, <i>Early mediaeval arrows discovered in Sylvanian Basin (Romania), în C. Cosma (Ed.), Warriors, weapons and harness from the 5th–10th centuries in the Carpathian Basin, Cluj-Napoca, 2015, p. 305–320.</i>
Băcuet-Crișan et al.	2009	D. Băcuet-Crișan, S. Băcuet-Crișan, I. Bejinariu, H. Pop, Al. V. Matei, <i>Cercetări arheologice preventive pe traseul șoselei ocolitoare a municipiului Zalău, Cluj-Napoca, 2009.</i>
Băcuet-Crișan, Pripon	2012	D. Băcuet-Crișan, E. Pripon, <i>Șantierul arheologic Zalău “Piața Agroalimentară Centrală”, în Cronica Cerc. Arh. Campania 2011, Târgu Mureș, 2012, p. 260–261.</i>
Bláha	2001	J. Bláha, <i>Archeologické poznatky vyvoji a významu Olomouce v období Velkomoravské rise, în L. Galuška, P. Kouřil, Z. Měřinský (Eds.), Velka Morava mezi vychodem a Zapadem, Brno, 2001, p. 41–68.</i>
Budinský-Krička, Točík	1991	V. Budinský-Krička, A. Točík, <i>Sebastovce. Gräberfeld aus der zeit des awarischen reiches, Nitra, 1991.</i>
Cosma	2000	C. Cosma, <i>Fortificații din secolele X–XI din vestul și nord-vestul României. Considerații privind stadiul actual al cercetărilor, în AMP, XXIII, 2000, I, p. 472–475.</i>
Cosma	2002	C. Cosma, <i>Vestul și nord-vestul României în secolele VIII–X d. H., Cluj-Napoca, 2002.</i>
Fiedler	1992	U. Fiedler, <i>Studien zu Gräberfeldern des 6. bis 9. Jahrhunderts an der unteren Donau/2, Bonn, 1992.</i>

- Hilczer-Kurnatowska, Kara 1994 Z. Hilczer-Kurnatowska, M. Kara, *Die Keramik vom 9. bis zur Mitte des 11. Jahrhunderts in Großpolen*, in H. Brachmann, F. Daim, L. Poláček, Č. Staňa, J. Tejral (Hrsg.), *Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert/I*, Brno, 1994, p. 121–142.
- Istvánovits 2003 E. Istvánovits, *A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga*, Nyiregyháza, 2003.
- Kirpičnikov 1986 A. N. Kirpičnikov, *Russische Waffen des 9.–15. Jahrhunderts. Waffen- und Kostümkunde. Zeitschrift der Gesellschaft für historische Waffen- und Kostümkunde/I*, 1986, p. 1–22.
- Kraskovská 1972 L. Kraskovská, *Slovansko-avarské pohrebisko pri Záhorskej Bystrici*, Bratislava, 1972.
- Mac, Idu 1972 I. Mac, P. D. Idu, *Dealurile și depresiunile Silvaniei*, în *Geografia României*, IV, 1992, p. 39–48.
- Morariu, Sorocovschi 1972 T. Morariu, V. Sorocovschi, *Județul Sălaj*, București, 1972.
- Nadolski 1956 A. Nadolski, *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII wieku*, Łódź, 1954.
- Pop *et al.* 2006 H. Pop, I. Bejinariu, S. Băcuet-Crișan, D. Băcuet-Crișan, D. Sana, Zs. Csók, Șimleu Silvaniei. Monografie arheologică, Cluj-Napoca, 2006.
- Popović 1999 M. Popović, *The fortress of Ras*, Beograd, 1999.
- Ruttikay 1976 A. Ruttikay, *Waffen und Reiterausrüstung des 9. Bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II)*, in *Slov. Arch.*, 24, 1976, 2, p. 245–395.
- Ruttikay 1982 A. Ruttikay, *The organization of the troops, warfare and arms in the period of the great Moravian state*, in *Slov. Arch.*, XXX, 1982, 1, p. 165–198.
- Stanciu 2011 I. Stanciu, *Locuirea teritoriului nord-vestic al României între antichitatea târzie și perioada de început a epocii medievale timpurii (mijlocul sec. V-sec. VII timpuriu)*, Cluj-Napoca, 2011.
- Stanciu, Matei 1994 I. Stanciu, Al. V. Matei, *Sondajele din așezarea prefeudală de la Popeni-Cuceu, jud. Sălaj. Câteva observații cu privire la ceramica prefeudală din Transilvania*, în *AMP*, XVIII, 1994, p. 135–163.
- Török 1973 Gy. Török, *Sopronköhida IX. századi temetője*, Budapest, 1973.

a

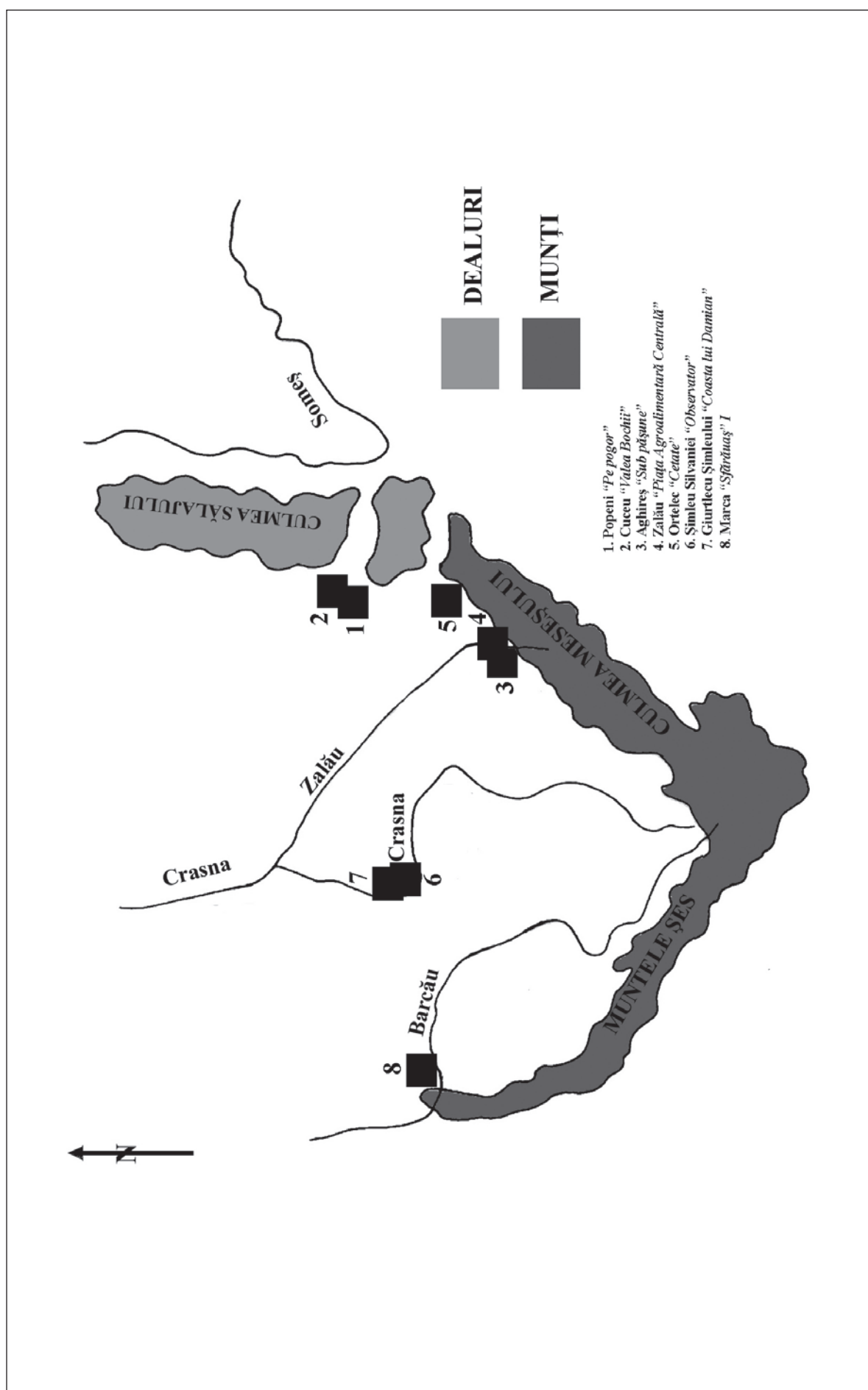

b

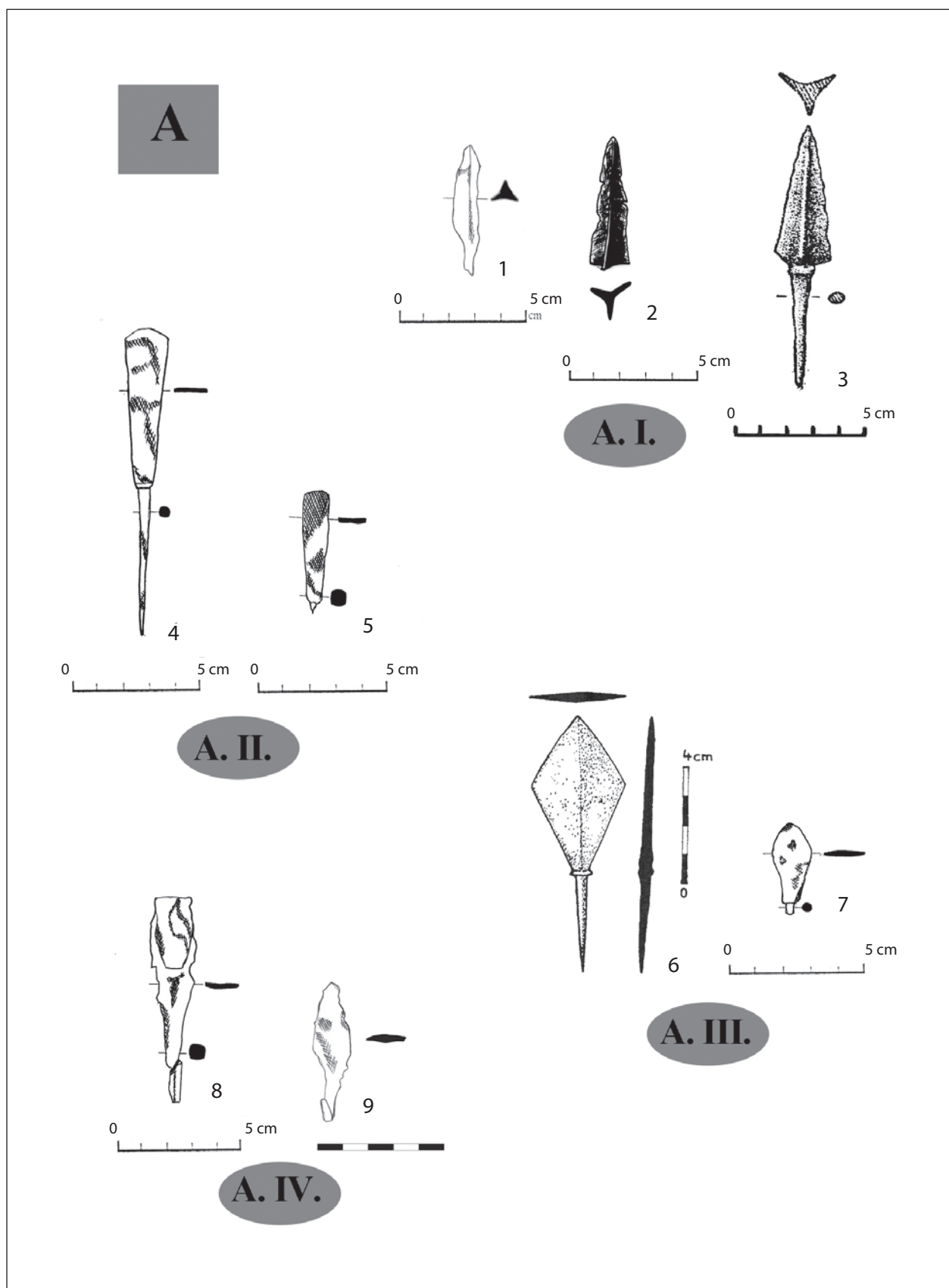
c

Pl. I. Depresiunea Silvaniei. Amplasare și caracteristici geografice.
Pl. I. The Sylvanian Basin map.

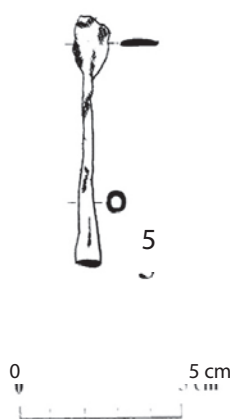
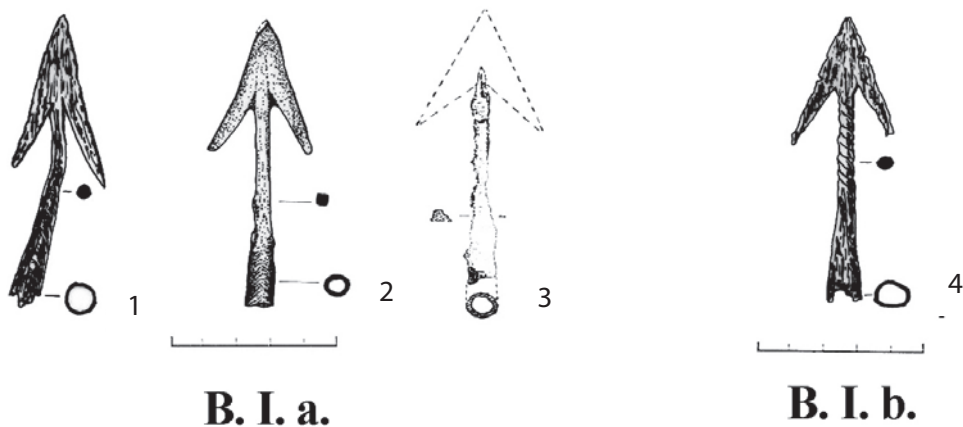

Pl. II. Depresiunea Silvaniei. Siturile în care au fost descoperite săgeți medievale timpurii.

Pl. II. Early mediaeval arrows discovered in the Sylvania Basin.

Pl. III. Depresiunea Silvaniei. Săgeți din Categoria A: Marca „Sfărăuș” I (1), Cuceu „Valea Bochii” (2), Popeni „Pe pogor” (3), Aghireș „Sub pășune” (4–5, 7–8), Giurtelecu Șimleului „Coasta lui Damian” (6), Zalău „Piața Agroalimentară Centrală” (9) (2–3 după Băcueț-Crișan 2006; 4–5, 7–8 după Băcueț-Crișan et al. 2009; 6 după Băcueț-Crișan 2000).
 Pl. III. Sylvanian Basin. Arrows (A Category) discovered at: Marca „Sfărăuș” I (1), Cuceu „Valea Bochii” (2), Popeni „Pe pogor” (3), Aghireș „Sub pășune” (4–5, 7–8), Giurtelecu Șimleului „Coasta lui Damian” (6), Zalău „Piața Agroalimentară Centrală” (9) (2–3 after Băcueț-Crișan 2006; 4–5, 7–8 after Băcueț-Crișan et al. 2009; 6 after Băcueț-Crișan 2000).

B**B. I.****B. II.****B. III.**

Pl. IV. Depresiunea Silvaniei. Săgeți din Categoria B: Șimleu Silvaniei „Observator” (1–2, 4), Cuceu „Valea Bochii” (3), Aghireș „Sub pășune” (5), Ortelec „Cetate” (6) (1–2, 4 după Pop et al. 2006; 3 după Băcucet-Crișan 2006; 5 după Băcucet-Crișan et al. 2009; 6 după Cosma 2002).
 Pl. IV. Sylvanian Basin. Arrows (B Category) discovered at: Șimleu Silvaniei „Observator” (1–2, 4), Cuceu „Valea Bochii” (3), Aghireș „Sub pășune” (5), Ortelec „Cetate” (6) (1–2, 4 after Pop et al. 2006; 3 after Băcucet-Crișan 2006; 5 after Băcucet-Crișan et al. 2009; 6 after Cosma 2002).

1

2

3

4

5

Pl. V. Depresiunea Silvaniei. Săgeți descoperite în așezarea de la Aghireș „Sub pășune” – foto (după Băcueț-Crișan 2014).
Pl. V. Sylvanian Basin. Arrows discovered in the settlement from Aghireș „Sub pășune” – photo (after Băcueț-Crișan 2014).

TIP	sec. 7	sec. 8	sec. 9	sec. 10	sec. 11	sec. 12	sec. 13-14
CATEGORIA A	A. I.						
	A. II.						
	A. III.						
	A. IV.						
CATEGORIA B	B. I.						
	B. II.						
	B. III.						

Pl. VI. Cronologia tipurilor de săgeți medievale timpurii descoperite în Depresiunea Silvaniei.

Pl. VI. The chronology of the early mediaeval arrows types discovered in the Sylvania Basin.